

туційності, їх оскарження суб'єктом владних повноважень в особі окружного прокурора штату та надзвичайно швидкий, неупереджений і правовий вирок суду.

Використані джерела

1. *Ван Дайк П.* Верховенство права. Доповідь № 512/2009 / Пітер Ван Дайк, Грет Галлер, Джефрі Джоуел, Каарло Туорі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/6b6c1e2e6ad3e2fcc225745c0034f4cc/229b826c8ac787dec2257d87004987c3/\\$FILE/CDL-AD\(2011\)003rev-ukr.pdf](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/6b6c1e2e6ad3e2fcc225745c0034f4cc/229b826c8ac787dec2257d87004987c3/$FILE/CDL-AD(2011)003rev-ukr.pdf)

2. *Кулик Ю.* Місце та роль інституту президентства в політичній системі суспільства / Ю. Кулик [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://social-science.com.ua/article/279>

Сиротенко Р. О. Принципи людиноцентризму в праві США: «право повинно бути вчасним»

Стаття присвячена одній з актуальних проблем сьогодення – забезпеченню своєчасного та неупередженого розгляду справ судами адміністративної юрисдикції. Викладено результати емпіричного дослідження взаємодії-протидії системи правоохоронних органів, судової та урядової гілок влади Сполучених Штатів Америки. Метою дослідження став указ президента США Д. Трампа про міграцію, та його оскарження щодо неконституційності в судах адміністративної юстиції окружним прокурором штату, за результатом цієї справи висота демократичного рівня не тільки суспільства, а й влади розглядається як прямий приклад для України, яка прагне стати істинно демократичною країною, з найвищою цінністю прав, свобод та інтересів громадян, і насамперед – rule of law.

Ключові слова: адміністративне право, строки, конституція, демократія, верховенство права, президент.

Сиротенко Р. А. Принципы человекоцентризма в праве США: «право должно быть своевременным»

Статья посвящена одной из актуальных проблем настоящего – обеспечению своевременного и беспристрастного рассмотрения дел судами административной юрисдикции. Изложены результаты эмпирического исследования взаимодействия-противоречий системы правоохранительных органов, судебной и правительственной ветвей власти Соединенных Штатов Америки. Целью исследования стал указ президента США Д. Трампа о миграции, и его обжалования относительно неконституционности в судах административной юстиции окружным прокурором штата, по результатам этого дела высота демократического уровня не только общества, но и власти рассматривается как прямой пример для Украины, которая стремится стать истинно демократической страной, с высшей ценностью прав, свобод и интересов граждан, и прежде всего – rule of law.

Ключевые слова: административное право, сроки, конституция, демократия, верховенство права, президент.

Syrotenko R. Principles of human-centrism in the law of the USA: «The law must be timely»

The article is devoted to one of the urgent problems of the present – ensuring timely and impartial consideration of cases by the courts of administrative jurisdiction. The article presents the results of an empirical study of the interaction-contradictions of the law enforcement system, the judicial and government branches of government of the United States of America. The purpose of the study was the US President Donald Trump's decree on migration, and his appeal against unconstitutionality in the courts of administrative justice by the state district attorney, according to which the height of the democratic level not only of society but also of power is viewed as a direct example for Ukraine, which seeks to become truly Democratic country, with the highest value of rights, freedoms and interests of citizens, and above all – the Rule of Law.

Key words: administrative Law, term, constitution, democracy, rule of law, president.

УДК 340

*Віра Олександрівна Сігріяньська,
аспірантка Інституту держави і права
ім. В. М. Корецького НАН України*

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРАВА ЛЮДИНИ: ГЕНЕЗИС ТЛУМАЧЕНЬ ТА УЯВЛЕНЬ

Для вітчизняної правової традиції, безумовно, більш характерним є аналіз взаємопов'язаності категорії «права людини» та «права» як явища соціальної дійсності. Розгляд же прав людини у контексті інших соціальних регуляторів є темою, яка, на жаль, залишилася майже поза увагою теоретиків права у вітчизняній правовій доктрині. Втім, цей недолік наявний у наукових пошукових дослідженнях представників і інших національних правових систем [1, с. 121–150]. Не розмірковуючи, чому саме утворилася певна «прогалина» в аналізі проблематики «права людини – соціальні регулятори взагалі» і, особливо, «права людини – мораль» хочемо присвятити певну увагу цьому науковому викладу. Річ у тому, що сучасне поняття прав людини має певну історію зародження, формування і розвитку. Говорячи про цей інститут сьогодні, ми інколи навіть не замислюємося над тим, який саме «науковий шлях» довелось подолати певному термінопоняттю, логічній науковій конструкції, дефініції або вченню. На наше переконання, інститут прав людини формувався саме із зародженням інституту соціальної регуляції як такої. Права людини уявляються як певні «можливості» у прагненні до «щастя», «гідності», «добра» та «справедливості». Тому спробуємо розглянути права людини саме у контексті такого дієвого соціального регулятора, як мораль, що, безумовно, має давню історію формування та розвитку.

Права людини є складним багатовимірним явищем, їх генезис, соціальні корені, призначення – це одна з довічних проблем історичного, соціально-культурного розвитку людства, яка нараховує тисячоліття і незмінно перебуває в центрі уваги політичної, правової, етичної, релігійної, філософської думки. Людство на шляху утвердження прав і свобод пройшло тернистий шлях, крок за кроком обмежуючи всевладдя держави, поширюючи принцип рівноправності на все більше коло осіб та відносини між ними. Вся історія розвитку людського суспільства – це історія боротьби за створення кращих умов для існування людини, за визнання і забезпечення безперешкодної реалізації її прав і свобод.

Права людини невідчужувані, належать їй від народження. Ніхто не може позбавити людину її природних прав на життя, особисту недоторканність, вільний вибір способів життєдіяльності, свободу совісті, думки, переконання, автономію у сфері приватного життя та інших прав.

Сучасний світ неможливо уявити без прав людини, які ґрунтуються на принципах свободи, рівності, справедливості і дають уявлення про добро та зло.

Права людини як явище унікальне і всеохоплююче вивчається всією наукою про державу і право. І це зрозуміло, адже саме людина є предметом дослідження гуманітарних наук у різних аспектах її сутності і діяльності [2, с. 168–207]. Юридична наука покликана вивчати людину в її державно-правових зв'язках і опосередкуваннях. І в цьому аспекті юристи вивчають не просто абстрактні державні і правові форми, а явища і процеси, які міцно вплетені в людське життя, у яких розкриваються властивості індивіда, його зв'язки, відносини, які становлять суть існування людини. Всі найскладніші державно-правові явища врешті-решт кристалізуються у правах людини, виступають основою, центральною ланкою державного і правового життя.

Права людини – це орієнтир, який дає змогу застосовувати «людський вимір» не лише стосовно держави, права, закону, правового порядку, а й до громадянського суспільства, оскільки його ступінь зрілості і розвитку значною мірою залежить від «стану справ» з правами людини, від обсягу цих прав та їх реалізацій [3, с. 513–528]. Права людини надають їй можливість не тільки брати участь в управлінні державою, а й дистанціюватися від нього, самовизначитися у сфері приватного життя, виборі переконань, ставленні до релігії, власності тощо. Поглинання громадянського суспільства державою, одержавлення всіх сфер життя відбувається там, де права людини або зовсім відсутні, або мають декоративний, ілюзорний, фіктивний характер.

Не можна зводити права людини до категорії суто юридичної. Це складне і багатомірне утворення, яке тісно взаємопов'язане з політикою, моральністю [4, с. 545–556], філософією, релігією. У різні історичні епохи проблема прав людини, незмінно залишаючись політико-правовою, набувала або релігійного, або етичного, або філософського звучання.

Оскільки справжня природа будь-якої держави виявляється через права людини, її місце і роль у суспільстві, взаємовідносинах із державою, то проблема прав людини на сьогодні актуальна для всіх країн, зокрема й для України.

Права людини – це також могутній пласт загальнолюдської культури, оволодіння яким дає особі можливість вільно орієнтуватися в оцінці існуючих політичних режимів, в гуманітарній і соціальній діяльності держави, правосвідомості народу. Тільки зрозумівши в процесі вивчення прав і свобод їх природний характер, особа звільняється від надмірної залежності від державних структур, починає активно відстоювати свої права від будь-яких посягань.

У статті 3 Конституції України проголошено: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визначаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави». Однак, на жаль, принцип, закріплений у цій статті, ще далекий до втілення. Нині в Україні відсутня належна повага до людини і її прав, вони ще не знайшли того гідного місця в нашому житті, яке вони мають займати, продовжується їх порушення. У зв'язку з цим важливого значення набуває проблема моральної складової прав людини.

Однак із порушеннями, недоліками і недоопрацюваннями у сфері прав людини, мабуть, неможливо покінчити лише зусиллями держави, яка на сьогодні поки що не має у своєму розпорядженні ні надійного механізму захисту прав людини, ні необхідних матеріальних засобів для їх повної реалізації. Отже, важливою стає відповідна нормотактика як напрям державної правової політики, тобто врахування потенційних можливостей всіх соціальних регуляторів, і передусім, моралі [5].

До суті прав людини та їх розподілу в суспільстві слід підходити конкретно – історично. Сучасний перелік прав людини, зафіксований у багатьох міжнародно-правових актах і в конституціях правових держав, – результат довгого і безперешкодного становлення. Сучасні еталони і стандарти у сфері прав людини перш ніж стати нормою демократичного суспільства пройшли розвиток у декілька століть.

Права людини стають одним із головних ціннісних орієнтирів суспільного розвитку. Вони здійснили значний вплив на характер держави, оскільки обмежували її всевладдя, сприяли встановленню взаємодії між державною владою та індивідом, звільнивши останнього від надмірної опіки, придушення його волі та інтересів з боку владних структур. Формування правової держави було б неможливим без утвердження у суспільній свідомості й практиці свободи і прав людини. Отже, можна стверджувати, що характеристика свободи особистості визначає значною мірою сутність держави, у якій реалізується ця свобода: тоталітарна це держава, теократична, демократична, правова чи соціальна.

Витоки явища, яке згодом одержує термінологічне визначення «права людини», беруть свій початок із найдавніших часів людської історії. Ідеї про цінність і недоторканність життя, про рівність людей перед вищими силами містяться ще в прадавніх моральних канонах і віруваннях. А згодом, в античні часи, подібні погляди набули широкого поширення у Стародавній Греції. Вони стали закономірним наслідком полісної форми демократії і були пов'язані переважно з поняттям громадянства, яке передбачало рівність усіх членів полісу в користуванні правами та свободами, насамперед політичними. Отже, давньогрецькі погляди про права людини сформувалися у загальному руслі моральних уявлень про те, що поліс (місто-держава) і його закони мають божественне походження і спираються на божественну справедливість. Право взагалі і права окремих людей – членів поліса беруть початок, згідно з цим уявленням, не в силі, а в божественному порядку справедливості [6, с. 91–98].

Так, вже за часів «гомерівської Греції» (кінець II тис. до н. е.) елліни оперували такими поняттями, як «діке» (правда, справедливість), «теміс» (звичай, звичайне право), «тіме» (особиста честь) «номос» (закон). Божественна за своєю суттю справедливість у Гомера виступала як об'єктивна основа і правовий критерій. І тільки те, що відповідало тодішнім поглядам на справедливість, сприймалось як право.

Критика насильства і захист права в поемах Гесіода свідчили про посилення індивідуального – людського (особистого) начала в тогочасному суспільно-політичному житті, оскільки право завжди і скрізь передбачає правосуб'єктність людини, вільну особистість.

Пошуки об'єктивної форми справедливості (моральності) і права для полісу і його громадян були продовжені піфагорійцями (VI–V ст. до н. е.), які вважали, що життя людей має бути реформованим і приведеним у відповідність до висновків філософів про поліс, справедливість і «належну міру» (тобто моральність) у людських взаємовідносинах. У «належній мірі» вони вбачали певне прирівнювання або, інакше кажучи, – рівність, критерій добродетності і добродесності. Це пізніше відіграло важливу роль у формуванні ідеї правової рівності людей.

Процес становлення і поглиблення теоретичних концепцій моралі і прав людини в Стародавній Греції розвинувся у контексті пошуків об'єктивних природно-правових засад полісу і його законів. Так, Геракліт (VI–V ст. до н. е.) трактував поліс і його закони як відображення космічного порядку. Знання про справедливість і закон за Гераклітом – частина знань про світ взагалі, про космос як «упорядкований всесвіт», «світовий порядок».

Закон за Гераклітом є щось загальне, однаково божественне і розумне. Він дає необхідний масштаб і міру людським явищам, справам і відносинам, зокрема і людським законам. Значення цієї концепції в тому, що на її основі були побудовані всі наступні доктрини Античності і Нового часу про те, які під природними правами людей розуміли щось від людини незалежне, раз і назавжди дане – норму загального розуму [7, с. 129–130].

Інший давньогрецький філософ-матеріаліст Демокріт (близько V–IV ст. до н. е.) вважав закон і державу штучними, побічними й обумовленими якимось природними початками (звичайним розвитком людського суспільства). За Демокрітом все, що відповідає природі, існує «по правді», справедливе, а те, що не відповідає – несправдливе (антиморальне).

Велика ідея природної рівності і волі всіх людей вперше була висловлена софістами (V–IV ст. до н. е.). У центр головного мірила всіх речей вони поставили не традиційне божественне начало, а людину.

Обґрунтовуючи рівноправність членів полісу, Протагор (близько 481–411 рр. до н. е.) стверджував, що дари Прометея (вміння поводитися з вогнем та інші практичні знання) і дари Зевса («сором і правда», вміння спільно жити) були дані всім людям (еллінам), та що всім їм однаково доступне мистецтво полісного життя, і всі вони є громадянами полісу.

Положення про природну рівність всіх людей сформулював і софіст Антіфонт. При цьому він посилався на те, що у всіх людей – еллінів і варварів благородних (шляхетних) і простих – одні й ті ж природні потреби (моральні канони). Нерівність людей випливає не з природи, а з вигаданих ними ж законів. Тому багато з приписів, які за законом вважаються справедливими, насправді є ворожими людині (її моралі).

Ідею природно-правової рівності і волі всіх людей (включаючи і рабів) відстоював і софіст Алкід. Саме йому приписують відомий вислів: «Бог створив всіх вільними, а природа нікого не створила рабом».

Для Сократа (469–399 рр. до н. е.) свобода – прекрасне і величне надбання як для людини, так і для держави, яке можливе лише за умови дотримання всіма розумних і справедливих законів поліса. А кожній людині властива індивідуальна свобода й автономія особистості.

Ідеї Сократа про свободи і права людини були розвинені його учнем Платоном (427–347 рр. до н. е.). Останній розробив проект ідеальної держави, де відсутня приватна власність і поділ людей на вільних та рабів. Услід за піфагорійцями Платон визнає рівноправність чоловіка і жінки. За Платоном справедливість в ідеальній державі, які він описує в творі-діалозі «Держава» – це коли кожний займається своєю справою, ніхто не захоплює чужого і не позбавляється власного [8, с. 91–400]. Моральність, справедливість передбачає певну рівність.

Погляди Платона на проблематику статі формувалися в різноманітному соціальному й інтелектуальному контекстах. І ідеї щодо жінок, що їх висували в оточенні юного Платона, суперечили сильній соціальної традиції упередження щодо них. Це призвело до певних концептуальних розбіжностей між його «Законами» та «Державою», де обстоюються радикальніші ідеї щодо статей. Ці розбіжності постають як результат двох концепцій походження жінок та їх природи і, відповідно, двох конфліктуючих поглядів на соціальну роль жінок. Зокрема, ієрархія моралі й раціональності, в якій жінка займає середнє місце між чоловіком і твариною, представлена в «Законах».

З другого боку, Платон вважав (і це відбито в «Симпозіумі»), що жінки й чоловіки мають однакову сутнісну природу і цінність, чому й доходив висновку, що вони повинні мати однакові освіту й ставлення до закону. У «Державі» філософ спеціально розглядає цю проблему. Єдине, що вирізняє тут жінок, це їхня здатність до репродукції, однак це не повинно визначати різницю їхніх соціальних ролей: тобто адміністраторів слід призначати незалежно від того, жінки вони чи чоловіки. Однак оскільки репродуктивні функції не вважали вторинною відмінністю, то, як це й показано в «Тімеї», статеві відмінності є результатом різної природи: жінки слабші за чоловіків («Держава», 455 д.) [9, с. 31–32].

Аристотель (384–322 рр. до н. е.) розрізняв два види справедливості – розподільчу і зрівнювальну.

Розподільна справедливість за Аристотелем – це вияв справедливості при розподілі всього того, що може бути розділено між членами суспільства (влада, почесні, виплачування тощо). Зрівнювальна ж справедливість діє в сфері обміну, виявляється у зрівнянні того, що становить предмет обміну і застосовується у галузі цивільно-правових угод, відшкодування збитків, злочинів і покарань.

Суть аристотелевої розподільної справедливості виявляється у поділі загальних для всіх громадян благ пропорційно до їх внеску у загальну справу, що тлумачиться ним як рівність у геометричній пропорції. Під зрівнювальною справедливістю мається на увазі арифметична рівність.

Право взагалі Аристотель трактує як політичну справедливість, яка, на його думку, виявляється між людьми вільними і рівними. При цьому політичне право він поділяє на природне і волевстановлене (тобто позитивне) право. На його думку, різні форми політичного (державного) устрою відповідають принципу справедливості та ідеї права, тобто мають правовий характер. Однак лише ті форми державного ладу, які передбачають загальну користь, є, згідно з принципом абсолютної справедливості, правильними. Ті ж форми, за яких маються на увазі тільки особисті блага правителів, всі помилкові і є відхиленням від правильних, ґрунтуються на засадах деспотизму.

Особливо слід визначити послідовну позицію Аристотеля у питанні захисту права особи на приватну власність та індивідуальну сім'ю. На ці положення як хрестоматійні пізніше посилалися багато прибічників прав людини [9, с. 33–34].

Епікур пропонує уявлення про державу і право як угоду про загальнокорисне для забезпечення індивідуальної особи і взаємну безпеку людей. Він пропонує приборкати пристрасті і бажання розумом та задовольнятися незначним (моральні вимоги злагоди у суспільстві).

Головна мета держави, як вважав Епікур, – забезпечити взаємну безпеку людей, подолання їх взаємного страху, не завдавати один одному шкоди тощо. Таке трактування моралі і права припускає рівність, свободу і незалежність людей – членів договірної спілкування і, по суті, є історично першою філософсько-правовою концепцією лібералізму і правового індивідуалізму.

Показовими в цьому контексті є положення грецьких стоїків (Зенона, Хриси́пла та ін.) про світовий природний закон («загальний закон» для всіх людей і народів). Римські стоїки (Сенека, Епіктет, Марком, Аврелій) обґрунтовують універсальні концепції природного права і космополітичних ідей, згідно з якими всі люди (за своєю природою і законами світотворення загалом) – громадяни єдиної світової держави, і що людина – громадянин Всесвіту.

З природно-правових позицій стоїків випливало, що рабство не має виправдання, оскільки воно суперечить загальному закону і світовому співгромадянству людей, тобто моралі.

У природно-правовій теорії Сенеки (близько 4 р. до н. е. – 65 р. н. е.) неминучий і божественний за своїм характером «закон долі» відіграє роль того права природи, якому підпорядковані всі людські установлення, зокрема держава і закони.

Виходячи з природного права як загальнообов'язкового і рівного для всіх світового закону, Сенека найбільш послідовно серед стоїків відстоював ідею духовної свободи, моралі і рівності всіх людей.

Природно-правові уявлення Сенеки розвивав і Епіктет (близько 50–138 рр. н. е.), який найвищими благами життя вважав добродішність і духовну свободу, що досягаються шляхом пристосування до дійсності. Кожний, повчав він, повинен належно виконувати ту роль, яка послана йому долею і світовим законом. Він відстоював принцип – «чого не бажаєш собі, не бажай і іншим». Цей принцип він використовував для критики рабства як аморального і хибного явища, котре суперечить природному праву.

З позицій природного права, моралі, вчення про державу, закон і права людей досить ґрунтовно розробив давньоримський політичний діяч Марк Тулій Цицерон (106–43 рр. до н. е.). Він вважав, що в основі права лежить притаманна природі ідея справедливості, моральності, яка є вічною, незмінною і невід'ємною властивістю природи в цілому, включаючи і людську природу. Відповідно, під «природою» як джерелом справедливості і права Цицерон розумів увесь космос, весь оточуючий людину фізичний і соціальний світ, форми людського спілкування і співжиття, а також саме існування, яке охоплює її тіло і душу, зовнішнє і внутрішнє життя.

За Цицероном справжній закон – це розумне положення, яке відповідає природі, поширюється на всіх людей, категорія постійна, вічна, яка закликає до виконання обов'язку, наказує, забороняє, утримує від злочинних діянь. Цей «справжній закон» – загальний для всіх людей, для яких він Бог, творець, суддя. Кожного, хто, нехтуючи людською природою, свавільно не підкоряється закону, Цицерон характеризує як втікача від самого себе, який неминуче понесе велику (Божу) кару, навіть якщо йому вдасться уникнути звичайного людського покарання.

Значення цієї справедливості стосовно прав людини полягає у тому, що вона, за Цицероном, віддає кожному належне і зберігає між ними рівність. Стверджуючи це, мислитель, звичайно, веде мову передусім про правову рівність людей.

Він вважав, що право встановлюється не рішеннями та постановами людей, а природою, розумом. Воно виникло раніше за державу і писані закони (фактично це мораль). Тому закони, які приймаються людьми, не повинні порушувати існуючий порядок у природі. Згідно з цим відповідність або невідповідність людських законів природі (і природному праву) виступають у Цицерона як критерій і мірило їхньої справедливості або несправедливості. Саме керуючись цим, він стверджував, що несправедливі закони або інші постанови, ухвалені людьми, заслуговують на те, щоб називатися законом не більше, ніж рішення розбійників [10, с. 231–237].

Суттєвий внесок у розвиток юридичних уявлень про права людини і їх відповідність моральним канонам був зроблений римськими юристами. Одним із відомих юристів, твори якого вважалися у давньоримській державі важливим джерелом вивчення римського права і мали обов'язкову юридичну силу, був Доміцій Ульпіан (близько 170–228 рр.). Він, пояснюючи поділ права на публічне і приватне, визначав, що публічне право охороняє загальні інтереси держави, а приватне – інтереси окремих осіб. Зі свого боку, приватне право він поділяв на природне право, право народів і цивільне право.

Спираючись на джерела чинного права, римські юристи в своєму трактуванні прав індивідів тлумачили чинні правові норми щодо їх відповідності вимогам справедливості (моральності) і, у випадку колізій, часто змінювали стару норму з врахуванням нових уявлень про справедливість і справедливе право.

Цей контекст, безумовно, є неповним, таким, що відображає певний історичний, темпорально-просторовий «зріз» проблематики «правова людина». Втім, і він є показовим, демонстраційним, оскільки свідчить про наповнення цієї категорії з історичним поступом і розвитком.

Використані джерела

1. Малишев Б. В. Правова система (телеологічний вимір) : монографія / Б. В. Малишев. – Київ : Дакор, 2012. – 364 с.
2. Оніщенко Н. М. Правова система: проблеми теорії : монографія / Н. М. Оніщенко. – Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2002. – 352 с.
3. Теория государства и права / под ред. В. П. Малахова, В. Н. Козакова. – М. : Академический Проект ; Екатеринбург : Деловая книга, 2002. – 576 с.
4. Теория государства и права : учеб. / под ред. В. Я. Кикотя, В. В. Лазарева. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Форум ; ИНФРА-М, 2008. – 624 с.
5. Оніщенко Н. М. Нормотактика як складова державної правової політики // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2012. – № 4. – С. 37–42.
6. Ильин А. В. Из истории права : учеб. пособие / А. В. Ильин, С. А. Морозова. – СПб. : Специальная литература, 1996. – 457 с.
7. Теория государства и права. Курс лекций / под ред. Н. И. Матузова, А. В. Малько. – М. : Юристъ, 1997. – 672 с.
8. Мыслители Греции. От мифа к логике : сочинения. – М. : Эксмо-Пресс ; Харьков : Фолио, 1998. – 832 с.
9. Основи теорії гендеру : навч. посіб. – Київ : К.І.С., 2004. – 536 с.
10. Демократія : антологія / упоряд. О. Проценко. – Київ : Смолоскип, 2005. – 1108 с.

Сіґріяньська В. О. До питання про права людини: генезис тлумачень та уявлень

Права людини – одна з найактуальніших тем сучасного правового розвитку й одна з найгостріших тем для дискусії як учених, так і практиків. Стаття присвячена історичній парадигмі становлення та розвитку цієї категорії у певних просторово-темпоральних вимірах.

Ключові слова: право, права людини, генезис прав людини, нормотактика, мораль.

Сигриянская В. А. К вопросу о правах человека: генезис толкований и представлений

Права человека – одна из самых актуальных тем современного правового развития и одна из самых острых тем для дискутирования как ученых, так и практиков. Статья посвящена исторической парадигме становления и развития этой категории в определенных пространственно-темпоральных измерениях.

Ключевые слова: право, права человека, генезис прав человека, нормотактика, мораль.

Sihriyanska V. On human rights: the genesis of interpretations and perceptions

Human rights – one of the most urgent topics of modern legal development and one of the most pressing topics for discussion both scientists and practical workers. The article is devoted to the historical paradigm of formation and development of this category in certain spatial and temporal dimensions.

Key words: law, human rights, the genesis of human rights, norms tactic morality.

УДК 340.12

*Сергій Олександрович Сунєгін,
науковий співробітник
відділу теорії держави і права
Інституту держави і права
ім. В. М. Корецького НАН України,
кандидат юридичних наук*

**ФУНКЦІЇ СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВИ:
ПИТАННЯ АКСІОЛОГІЧНОГО ОСМИСЛЕННЯ**

У процесі реформування переважної більшості важливих сфер і галузей суспільного життя особливої уваги вимагає дослідження питань, пов'язаних з осмисленням природи, сутності та значення функцій сучасної держави. Адже як свідчать реалії сьогодення, яким би ліберально-демократичним не був устрій відповідної держави, якісне практичне здійснення останньою визначених функцій завжди залишатиметься якщо і не найважливішою, то, принаймні, однією з важливих і необхідних умов забезпечення як стабільного суспільного прогресу загалом, так і всебічного розвитку особистості зокрема. Визнання і констатація цього факту свідчить про необхідність дослідження багатьох складних питань, пов'язаних із належним забезпеченням змістовного елементу функцій сучасної держави.

Необхідно зазначити, що різноманітні аспекти функціонування держави вже стали предметом наукових пошуків багатьох вітчизняних і зарубіжних учених, серед яких: С. Бобровник, В. Волинець, Р. Волфф, О. Лощихін, Г. Мальцев, Л. Наливайко, Н. Оніщенко, Н. Пархоменко, А. Поляков, С. Сулашкін, Ю. Шемшученко та ін. Втім, складні та суперечливі реалії сучасного державно-правового розвитку вимагають здійснення певного переосмислення основних засад розвитку та удосконалення функцій сучасної держави, зокрема й у контексті ціннісної проблематики.

Метою цієї статті є визначення аксіологічних (ціннісних) засад формування і розвитку функцій сучасної держави, які нададуть можливість забезпечити ефективність або якість їх реалізації.

У сучасній науковій літературі при визначенні поняття «функції держави» дослідники здебільшого акцентують увагу на виокремленні основних напрямів її впливу на різноманітні сфери і галузі суспільного життя з метою забезпечення їх стабільного розвитку, а отже, і належного рівня законності та правопорядку в публічно-приватному житті. Цим підходом, безумовно, не обмежується вся палітра доктринальних визначень цього складного загальнотеоретичного поняття, яке може тлумачитися також, зокрема, через вираження сутності держави шляхом забезпечення системи відповідних соціальних інтересів, як засіб вирішення державою практичних завдань у процесі суспільного розвитку, як закріплені у законодавстві напрями її діяльності тощо.

Крім цього, аналіз юридичної літератури останніх двох десятиліть свідчить про застосування так званого інтегративного або системного підходу до розуміння поняття «функції держави», за допомогою якого науковці намагаються певною мірою поєднати найсуттєвіші, на їхню думку, ознаки або атрибути функцій сучасної держави як складного соціального організму, які раніше досліджувалися переважно в межах окремих підходів. Саме такий підхід застосовує, зокрема, В. Волинець. На думку вченого, «функції держави – це динамічна характеристика держави, об'єктивно необхідні, юридично визначені, забезпечені правом та наповнені соціально значущим змістом основні напрями діяльності держави, в